

TA'LIM TARAQQIYOTIDA XALQARO HAMKORLIKNING AHAMIYATI DJAVOTOVA OXISTA DJAMOL QIZI

ANNOTASIYA

Ushbu maqolada ta'lim jarayonida integratsiya omilining amal qilishi va ahamiyati ochib beriladi. Bugun mamlakatlar taraqqiyoti, rivoji, yuksalishi ta'lim taraqqiyoti bilan belgilanmoqda. Bu jarayonda integratsiya omili juda muhim o'rin tutadi. Integratsiya ta'limda xalqaro tajriba almashinuvida, fanlarning o'zaro birlashuvi natijasida yangicha metodologiyalar shakllanishida, yechimi murakkab muammolar yechimini hamkorlikda yechilishida samarali hisoblanadi.

Kalit so'zlar: ta'lim, integratsiya, sinergetika, metodologiya, zamonaviy ta'lim, milliy ta'lim.

АННОТАЦИЯ

В данной статье раскрывается применение и значение интеграционного фактора в образовательном процессе. Сегодня прогресс, развитие и рост стран определяется прогрессом образования. Фактор интеграции играет очень важную роль в этом процессе. Интеграция эффективна при обмене международным опытом в образовании, формировании новых методологий в результате взаимной интеграции наук, совместном решении сложных задач.

Ключевые слова: образование, интеграция, синергетика, методология, современное образование, национальное образование.

ANNOTATION

This article reveals the application and importance of the integration factor in the educational process. Today, the progress, development and growth of countries is determined by the progress of education. The integration factor plays a very important role in this process. Integration is effective in the exchange of international experience in education, the formation of new methodologies as a result of the mutual integration of sciences, and the collaborative solution of complex problems.

Key words: education, integration, synergetics, methodology, modern education, national education.

Ta'lim jarayonining murakkab tizim sifatida integratsion, ya'ni hamkorlikda rivojlanishi bugungi zamon talablaridan biridir. Bugun mamlakatlar taraqqiyoti, rivoji, yuksalishi ta'lim taraqqiyoti bilan belgilanmoqda. Bu jarayonda integratsiya omili juda muhim o'rin tutadi. Integratsiya ta'limda xalqaro tajriba almashinuvida,

fanlarning o‘zaro birlashuvi natijasida yangicha metodologiyalar shakllanishida, yechimi murakkab muammolar yechimini hamkorlikda yechilishida samarali hisoblanadi. Ta’lim tizimi rivoji integratsion jarayonlar orqali tezlashadi, yana-da mukammallashadi. Bugungi kunda butun jahonda integratsion ta’lim jarayoni jadal rivojlanayotgani buning yorqin namunasidir. Bizga ma’lumki, integratsion jarayonda turli rivojlangan mamlakatlar ta’lim tizimlari bir-biri bilan uyg‘unlashadi, birgalikda, hamkorlikda ta’lim rivoji uchun harakatlar amalga oshiriladi. Bu jarayonda, o‘z milliy ta’lim tizimiga uyg‘unlashtirish masalasida har bir mamlakat, jumladan, O‘zbekiston davlati ham juda oqilona yondashuvda bo‘lishi lozim. Janubiy Koreya, Yaponiya, Xitoy kabi mamlakatlar ta’lim taraqqiyoti bugungi darajasiga aynan xorij ta’limini o‘z milliy ta’lim tizimiga uyg‘unlashtira olganligi uchun ham shu darajaga yetib kelganligidan xabardormiz. Shuning uchun ham integratsion jarayonlar faqatgina milliy ta’lim tizimi bilan uyg‘unlikda amalga oshirilsagina samarali natijalar berishi hamda ta’lim rivojini ta’minlashi mumkin deb hisoblaymiz.

Bugun mamlakatimiz ta’limini taraqqiy etishida integratsion omil juda zarur. Bu sohada jahonda ta’lim juda ilgarilab ketdi. Rivojlanayotgan mamlakat sifatida ta’lim islohotlarini tezlashtirish uchun jahondagi rivojlangan ta’lim tizimlari bilan hamkorlik, ya’ni integratsiyalashuv milliy ta’lim tizimimiz rivojiga faqat foyda beradi deb o‘ylaymiz. Hech bir tizim yakkalikda taraqqiy etishi juda mushkul. Hamkorlik, integratsiya tizim rivojining asosiy atributiv xususiyatidir.

Ta’lim jarayoniga integratsion yondashuv deganda, shuni tushunishimiz lozimki, bunda tizimda fanlararo, sohalararo, faoliyatlararo uyg‘unlashuv, birlashuv jarayoni kechadi. Integratsiya yechimini kutayotgan muammolar yechimida samarali mexanizmdir. Murakkab masalalar yechimida faqat hamkorlikdagi faoliyat orqali samarali natijalarga erishish mumkin. Faylasuf olim V.P.Branskiy ta’biri bilan aytganda, raqobat turli sohalarda, ba’zan qarama-qarshi yo‘nalishdagi faoliyatni anglatga, kooperatsiya bir yo‘nalishdagi faoliyatni bildiradi. Qadimgi yunon tilida harakat, faoliyat tushunchalari “energiya”, birgalikdagi faoliyat esa “sinergiya” deb yuritilgan. Shu sababdan xam sinergetika avvalambor, birgalikdagi faoliyat, hamkorlikni anglatadi. Shu fikrdan kelib chiqib, ta’lim jarayonida, xususan, milliy ta’lim tizimining rivojida integratsiya omilining o‘rni muhim deb hisoblaymiz.

Shuni ham inobatga olmog‘imiz lozimki, hamkorlik masalasi azal-azaldan insonlarning diqqat-markazida bo‘lgan. Olimlar bu tushunchaga azaldan

individuallikka nisbatan ijobiy munosabatta yondashishgan. Shu sababdan azaldan ham buyuk olimlar hamkorlikda turli xil akademiyalar tashkil etib turli muammolar yechimiga bosh qotirishgan va muhim ilmiy kashfiyotlarni amalga oshirishgan. V.Budanov fikricha, sinergetik tushunchalar va tamoyillarning turli sohalarida keng tadbqiq qilinishi tufayli, matematikaga o'xshab universal xarakterga ega bo'lib bormoqda [2]. Vaholanki, sinergetik (hamkorlikda) yondashuv murakkab tuzilishga ega bo'lgan har qanday tizimning rivojlanish qonuniyatlarini, ayniqsa, bir-biridan farq qiluvchi uslub va qoidalarini birlashtirib, umumlashtiradi. Shu jihatidan qaraganda, integratsion yondashuvni sinergetikaning ta'lim jarayonini rivojini ta'minlash uchun qo'llash mumkin bo'lgan asosiy qirralaridan biri deb hisoblaymiz. Ayniqsa, bugungi globallashuv davrida O'zbekistonda milliy ta'lim tizimini zamon talablariga moslashtirish uchun ta'limga integratsiya tamoyili orqali yondashuv muhim hisoblanadi.

Nafaqat oliy ta'limda, balki ta'limning barcha bo'g'inlarida integratsion omil birdek zarur.

Bugungi kunda butun dunyoda STEAM ta'limi tushunchasi qo'llanilmoqdaki, buning asl mohiyatida aynan integratsion ta'lim nazarda tutiladi. Ingliz tilida bu shunday bo'ladi: tabiiy fanlar, texnologiya, muhandislik, san'at va matematika.

Demak, STEAM ta'limi bir qancha ta'lim sohalarini, bir qancha fanlarni, nazariya va amaliyotni birlashtira olgan integratsion rivojlanish usulidir. Vaholanki, bugungi zamon bir qancha sohalar uyg'unligidagina taraqqiy etadi.

Demak, milliy ta'lim tizimida *integratsion rivojlanish tamoyilining* amal qilishi, O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni 4 moddasida ta'kidlangan ta'limning quyidagi asosiy prinsiplarini amalga oshirishga xizmat qiladi:

- ta'lim olish shaklini tanlash erkinligi;
- ta'lim olishga doir teng imkoniyatlarning ta'minlanishi;
- ta'lim va tarbiyaga milliy hamda umuminsoniy qadriyatlarining singdirilishi;
- ta'lim va tarbiyaning demokratik xususiyati;
- ta'lim tizimining dunyoviy xususiyatga egaligi;
- bilimlilik, qobiliyatlilik va iste'dodning rag'batlantirilishi;
- ta'lim tizimida davlat va jamoat boshqaruvining uyg'unligi;

- ta'lim faoliyati sohasidagi ochiqlik va shaffoflikni ta'minlash [1].

Bizningcha, yuqorida keltirilgan, qonunchiligimizda mustahkamlab qo'yilgan mazkur ta'lim prinsiplarini amalga oshirish, sinergetik metodologiya imkoniyatlaridan keng foydalanishni talab etadi.

Ayniqsa, milliy ta'lim tizimini taraqqiy etishida integratsion omilning muhimligi shundaki, u fanlararo, sohalararo, mamlakatlararo hamkorlikni, ta'limdagi uyg'unlashuvni ta'minlaydi.

Zamonaviy ilm-fanda tabiiy va gumanitar fanlarning integratsiyalashuv tendensiyasi aniqlangan. Sinergetik paradigmaning rivojlanishi ikki soha – tabiatshunoslik va gumanitar yo'nalishning o'zaro ta'sirida ko'plab muammolarini hal qilishga yordam beradi. Bu tabiatshunoslik va ijtimoiy-gumanitar bilimlarni birlashtirish uchun yangi yo'nalishni taqdim etadi va shu bilan birga o'zi ham ushbu integratsiyaning natijasidir. Demak, tabiiy fanlar va ijtimoiy-gumanitar yo'nalishlarni bir-biridan ajratmagan holda, balki ilm-fan taraqqiyotida ularning integratsion faoliyatidan foydalanish ta'lim samaradorligi uchun muhim ahamiyatga egadir.

Xulosa:

Birinchidan, integratsion omil O'zbekistonda zamonaviy ta'limni milliy ta'lim tizimi bilan uyg'unlashtirishda zaruriy ehtiyoj sanaladi. Integratsiya milliy ta'lim tizimini isloh etilishida, o'quv rejalari, o'quv dasturlari, o'quv adabiyotlari zamon talabiga moslashishiga zamin yaratadi.

Ikkinchidan, integratsion rivojlanish natijasida, yangicha ta'lim paradigmalari kirib keladi hamda zamonaviy ta'lim tizimi milliy ta'lim tizimini butunlay yangi ko'rinishga olib chiqadi.

Uchinchidan, Ta'lim tizimidagi sohalararo, faoliyatlararo, mamlakatlararo hamkorlik sohadagi muammolarning yechimida tezkor takliflar ishlab chiqilishida hamda ta'lim tizimi taraqqiyotida muhim o'rin tutadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Ўзбекистон Республикасининг “Таълим тўғрисида” ги Қонуни. ЎРҚ-637-сон 23.09.2020.
2. Буданов В.П. Методология синергетики в постнеклассической науке: принципы и перспективы //http: //www intelros.ru/intelros/reiting/reytihg 09/material sofiy/5242-matodologiya-sinergetiki -v- postnoklassicheskoy –houkc-principyu -i- perspentivy.html.
3. Замонавий узлуксиз таълим муаммолари: инновация ва истикболлар. Халқаро илмий конференция материаллари. 27 апрель, 2018 йил. – Тошкент.:Тошкент Давлат педагогика университети, 2018. – Б. 8.
4. Моисеев Н.Н. Современный рационализм. – М.: “МПЗП, КОКС”, 1995. – С. 364.
5. Мукушев. Б.А. Синергетика в системе образования. Образование и наука. 2008. № 3 (51) – С.105-122.
6. <https://ru.wikipedia.org/wiki>.